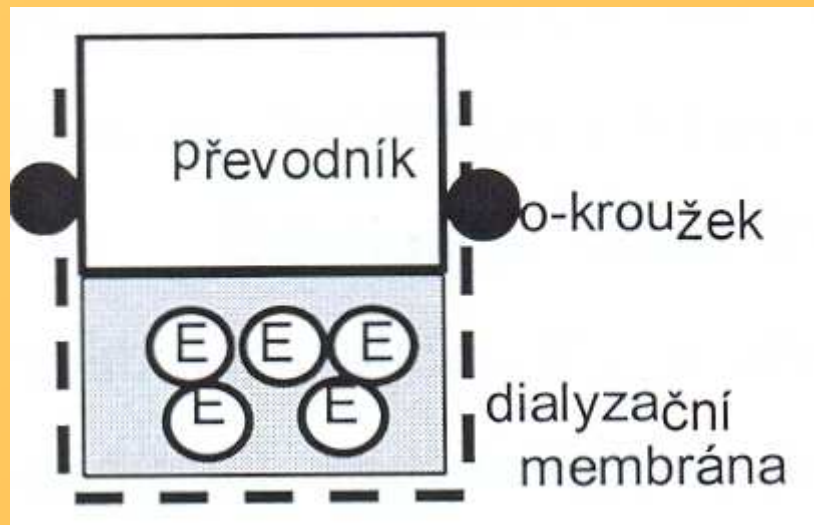

IMOBILIZACE BIOMOLEKUL

Způsoby imobilizace biomolekul:

- ✓ **mechanická imobilizace**
- ✓ **zachycení v gelu nebo polymeru**
- ✓ **zesíťování biomolekul**
- ✓ **kovalentní imobilizace**
- ✓ **elektropolymerace**

Mechanická imobilizace

Roztok biokomponenty se kápne na povrch převodníku a překryje se dialyzační membránou, která zadržuje biomakromolekuly, ale nebrání pohybu analytu.

Dialyzační membrány:

celulosa
acetylcelulosa
polykarbonáty
celofán

limit propustnosti kolem 10 kDa

Zachycené biomolekuly musí být ve vhodném pufru, někdy se přidává kolečko filtračního papíru nebo skelný papír, které zároveň definují tloušťku výsledné biovrstvy.

Nevýhody takto připraveného sensoru:

- ❖ **nelze jej rozebírat**
- ❖ **musí se uchovávat ve vhodném prostředí (pufr)**
- ❖ **stabilita je určována vlastnostmi biomolekuly (pohybuje se v řádů hodin až měsíců)**

Výhodné:

**pro tkáňové řezy: zachycení polyamidovou sít'kou celofánem
mikrobiální buňky ve formě pasty**

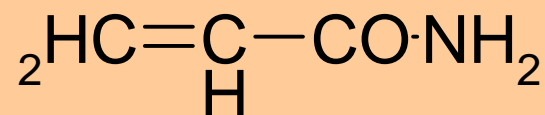
Adsorpce biomolekul

- ✓ spojení s povrchem grafitu.
- ✓ reverzibilní proces využívající řadu interakcí:
  - hydrofóbní interakce
  - iontové síly
  - vodíkové můstky
- ✓ výrazně závisí na podmínkách (pH, iontová síla, teplota)

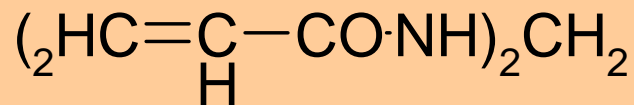
Zachycení v gelu nebo polymeru

Inkluse biomolekuly uvnitř struktury membrány

Metoda s polyakrylamidem (PAGE)

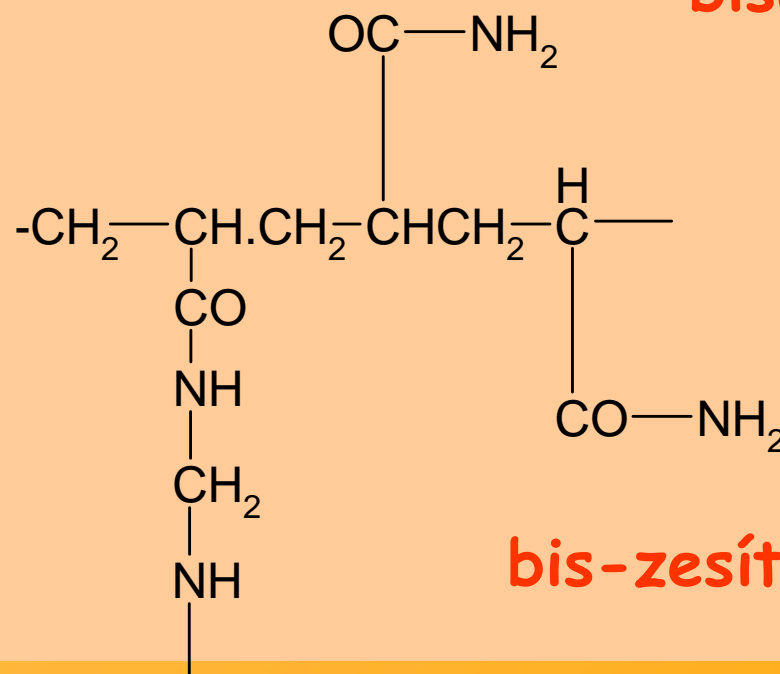

akrylamid

bis(akrylamid)

Vznik PAGE

bis-zesíťování

PAGE polymer

- ❖ vysoký obsah vody (80 až 95%),
- ❖ horší mechanické vlastnosti biomembrány
- ❖ lze ovlivnit porozitu (poměrem obou komponent)

Biovrstvy nejsou zvláště stabilní, časem dochází k uvolnění biomolekul.

PAGE je možné využít pro kovalentní imobilizaci molekul,
aktivace pomocí hydrazinu
(6M, 8 hod inkubace při 45°C),
následný přídavek kyseliny
dušité vede k reaktivnímu azidu kyseliny.

Želatina

velmi často se přidává do enzymových membrán

Postup:

- želatina (5% roztok) se nechá nabobtnat, zahřeje se téměř k varu, nechá se vychladnout na teplotu 40-50°C
- přidá se enzym a nalije se na vodorovnou podložku (kolem 25 ml na 1 cm²).
- po vyschnutí (4°C 12 hodin) se výsledná enzymová plocha přiloží na aktivní plochu sensoru a zachytí se dialyzační membránou.

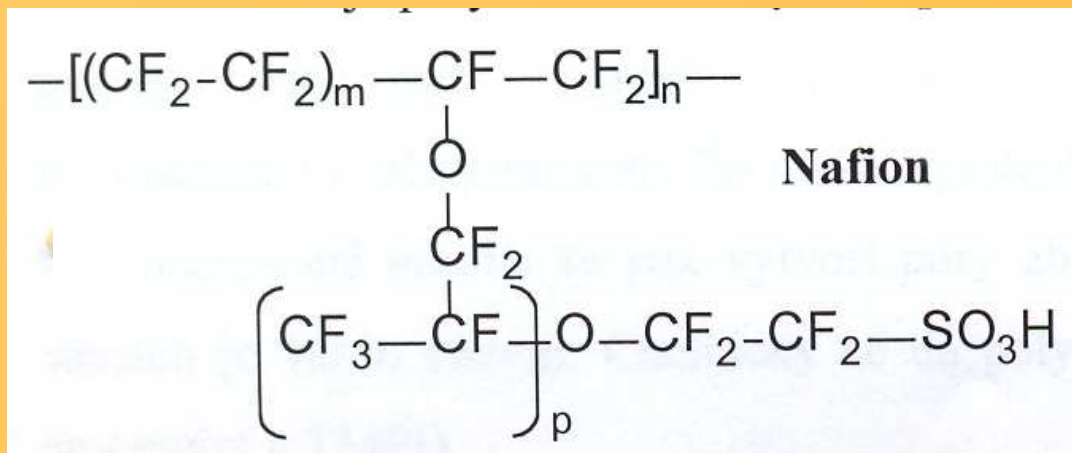
Doporučení některých autorů:

dodatečně vytvrdit želatinu přídatkem 1 mM síranu chromitého, který zesílí uje karboxylové skupiny želatiny.

Nafion

je polymer dodávaný v rozpuštěném stavu
ve směsi alkoholů s vodou.

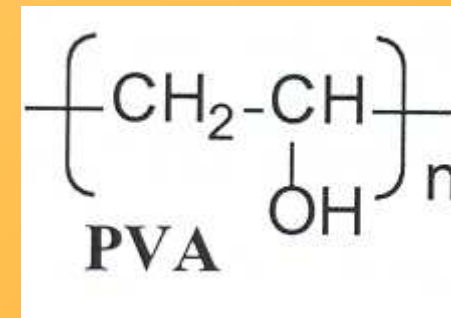

funguje jako iontoměnič
akumuluje kationty a
odpuzuje anionty
(brání interferenci
askorbátu a urátu)

přímá imobilizace enzymů

Směs enzymů s Nafionem se kápne na povrch
sensoru a nechá vyschnout.

Polyvinylalkohol (PVA)

hydrofilní, neutrální a biokompatibilní polymer, ve vodě silně bobtná.

Připravuje se hydrolýzou polyvinylacetátu ve formě krátkých oligomerů (asi 90 kDa), které po zesíťování vytvoří konečný polymer.

Pro zahájení polymerace existuje několik postupů:

- ❖ radiační polymerace
- ❖ 5% allylmethakrylát
- ❖ triisokyanáty (TIC)
- ❖ přidat styrylbipyridiniové skupiny (PVA-SbQ) + UV

radiační polymerace

využívá ozáření směsi oligomerů

a enzymu γ zářením

(generuje ^{60}Co , potřebná dávka 3 až 5 Mrad)

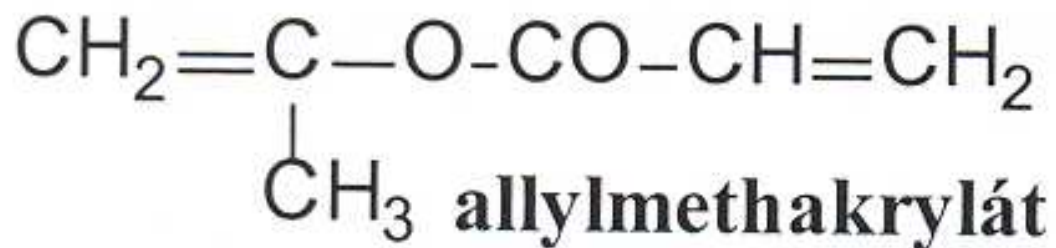
vzniklé radikály vyvolají další polymeraci a zesítní.

Výsledná membrána neobsahuje nežádoucí produkty
a současně je sterilována.

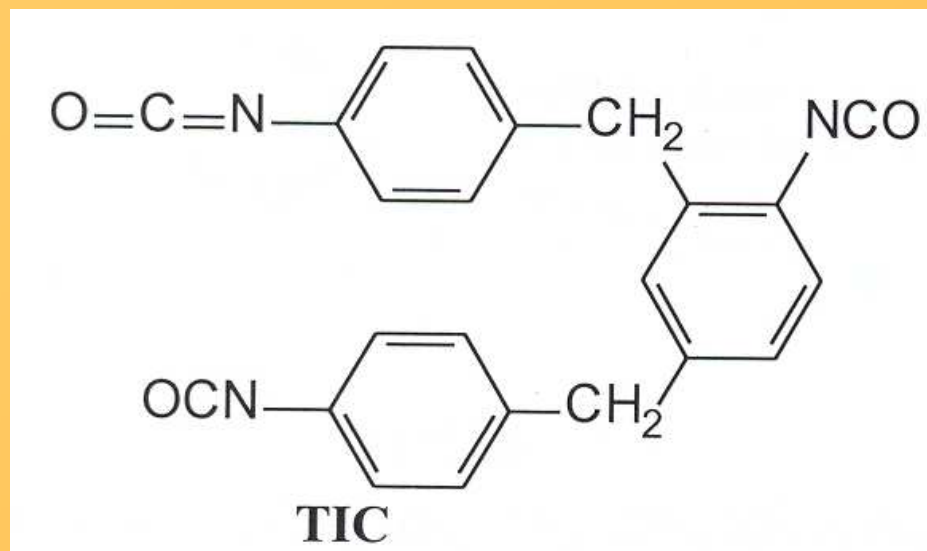
Ale tvrdé záření může poškodit převodník nebo biovrstvu.

5% allylmethakrylát

se používá pro dodatečné
zesítní.

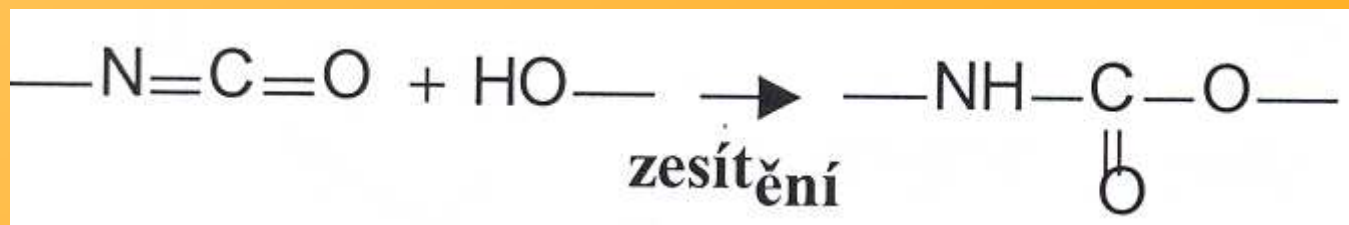

chemické zesíťování pomocí triisokyanátu (TIC)

**triisokyanáty spojují postranní hydroxyly PVA, mohou zesíťovat i enzym (přes aminoskupiny a hydroxyly),
Na povrch sensoru naneseeme nejprve enzym a**

po jeho zaschnutí pak PVA (roztok v dimethylsulfoxidu), přidáním TIC vznikne velmi rychle gel.

PVA-SbQ

komerčně dostupný PVA obsahující malý podíl (1,3%) styrylbipyridiniových skupin, který polymeruje v UV světle.

nejšetrnější způsob imobilizace molekul pomocí PVA.

HEMA – poly (2-hydroxyethylmethakrylát)

hydrofilní, biokompatibilní polymer

směs HEMA s vodným roztokem enzymu se nechá zmrazit na -80°C a poté se polymerace vyvolá γ zářením.

Při nízké teplotě dochází k menšímu poškození molekul.

Ve zpolymerované matrici se vytvoří póry zbylé po krystalcích ledu (cavities), na jejichž stěnách je vázán enzym.

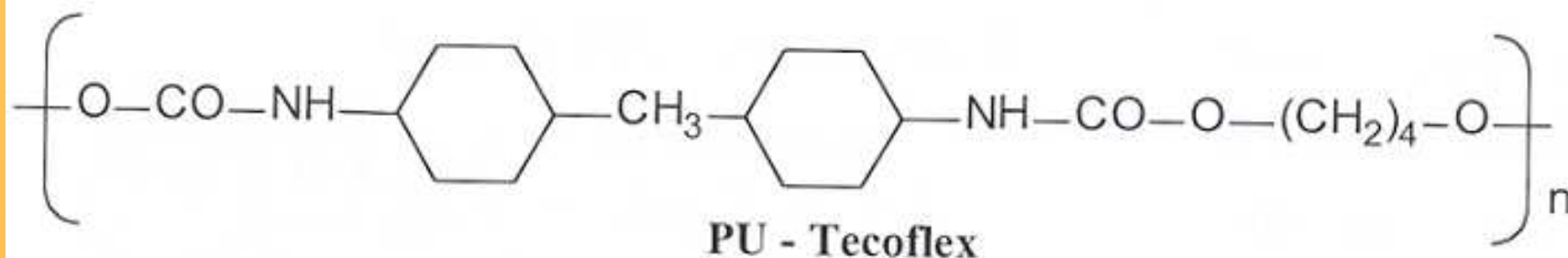
Chemicky se dá polymerace vyvolat pomocí peroxosíranu amonného a TMPD.

Polyurethany (PU)

biokompatibilní polymery

S velmi dobrými adhezními vlastnostmi.

**Opět se vychází z oligomerů (kolem 50 kDa),
které se v přítomnosti enzymu zesít'ují
např. difenylmethandiisokyanátem.**

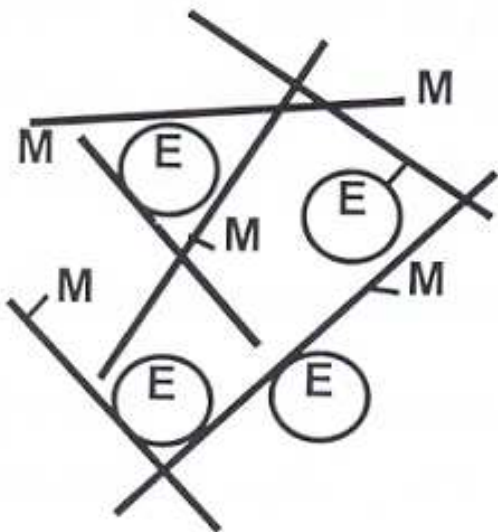

PEGDE

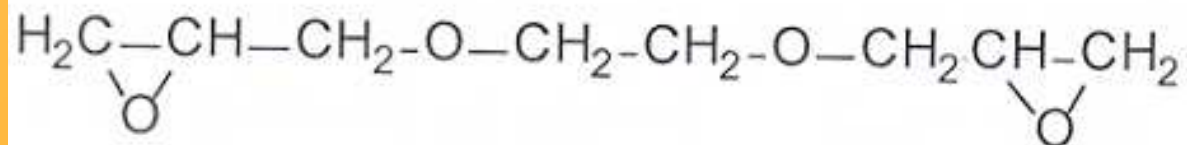
může mimo zesíťování modifikovaného polyvinylpyridinu reagovat s volnými aminoskupinami enzymu.

Přenos elektronů mezi enzymem a elektrodou pak probíhá velmi rychle přeskokováním mezi jednotlivými fixovanými molekulami mediátoru.

Výsledkem jsou vysoké proudové hustoty dosahované u tohoto typu enzymových elektrod.

PEGDE

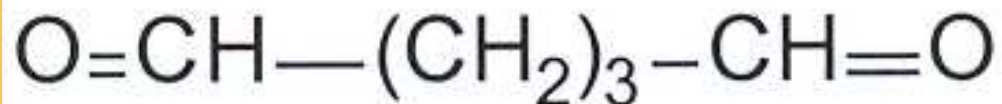

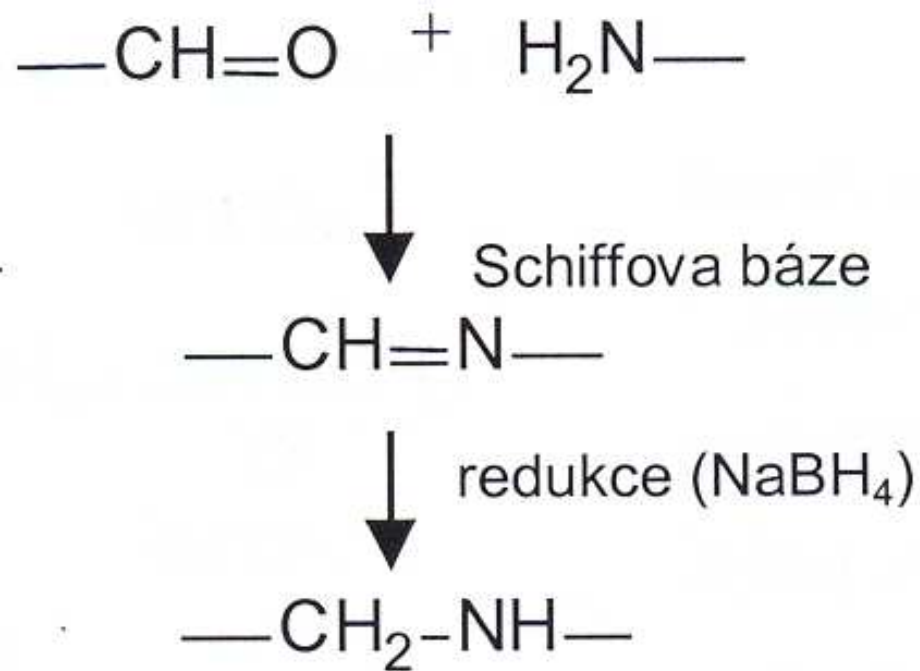
Zesíťování biomolekul

Membránu lze vytvořit přímo z enzymů či bílkovin zesíťováním (retikulace) vhodným bifunkčním činidlem.

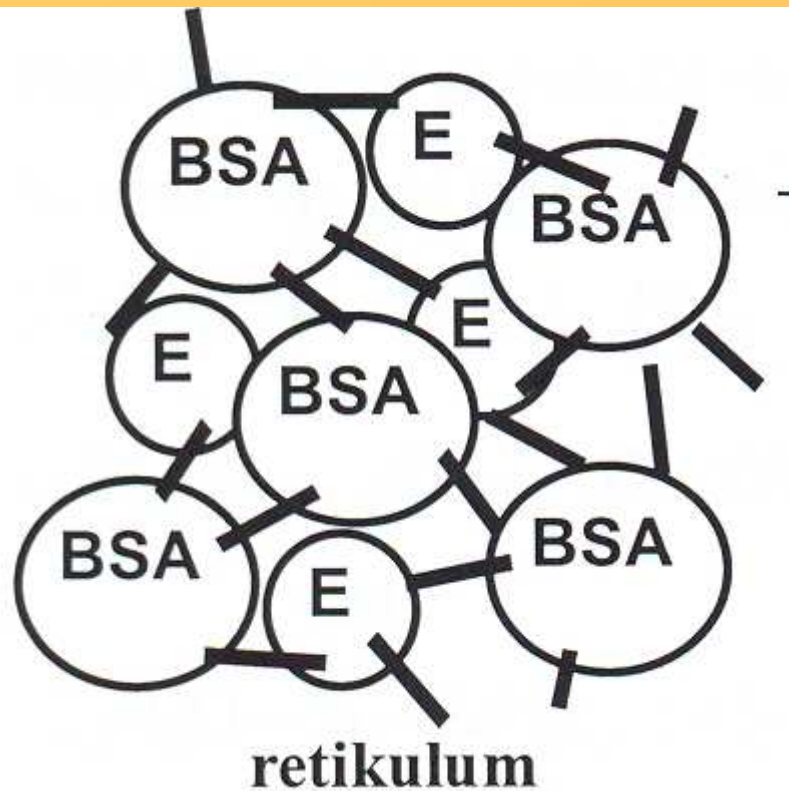
Glutaraldehyd – směs s roztokem bílkovin v závislosti na koncentraci vytváří spontánně síť (retikulum), buď přímo na povrchu sensoru nebo na vhodném podkladovém materiálu (polyamidová síťka, dialyzační membrána)

glutaraldehyd

Reakcí mezi aldehydovou skupinou s aminoskupinou bílkoviny (postranní lysinové zbytky) vzniká propojením Schiffova báze, která se ještě může zredukovat na stabilnější aminovou vazbu, i když se to běžně neprovádí.

Nezreagované aldehydové skupiny se mohou neutralizovat reakcí s **glycinem** nebo **ethanolaminem**.

Hmotnostní poměr glutaraldehydu : bílkovině = **1 : 1 až 1 : 20**, což ovlivňuje průchodnost membrány.

Zesít'ovat lze pouze enzym nebo se může enzym naředit **inertní bílkovinou**, která má hodně volných aminoskupin (**albumin**).

Tyto enzymové membrány se vyznačují dobrou stabilitou v důsledku značného podílu latentní enzymové aktivity.

Kovalentní immobilizace molekul:

- ❑ afinitní nosiče
- ❑ nové technologie pro přípravu biosensorů

Aktivace povrchu sensorů

pracovní povrch sensorů:

sklo

křemík

modifikace uhlíku

ušlechtilé kovy (Au, Pt)

Některé biomolekuly se adsorbují na povrch těchto materiálů s různou pevností, ale spolehlivá a dlouhodobě stabilní imobilizace je možná jen pomocí kovalentní vazby mezi biomolekulou a povrchem.

Silanizace

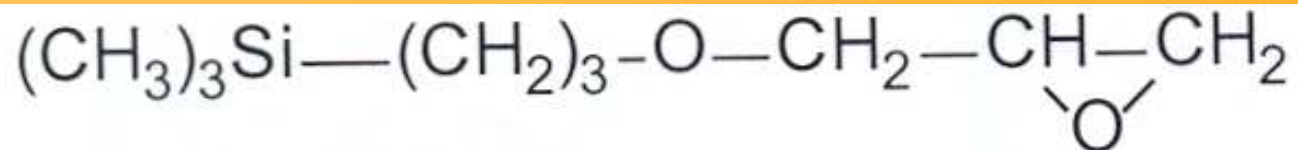
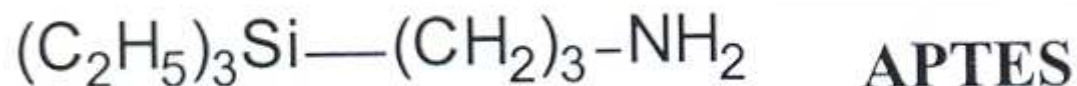
metoda aktivace anorganických povrchů, částečně krytých vrstvou oxidu (sklo, křemík, kovy) kontaktní vrstvou silanu s vhodnou reaktivní skupinou X.

Používají se **alkoxyderiváty**:

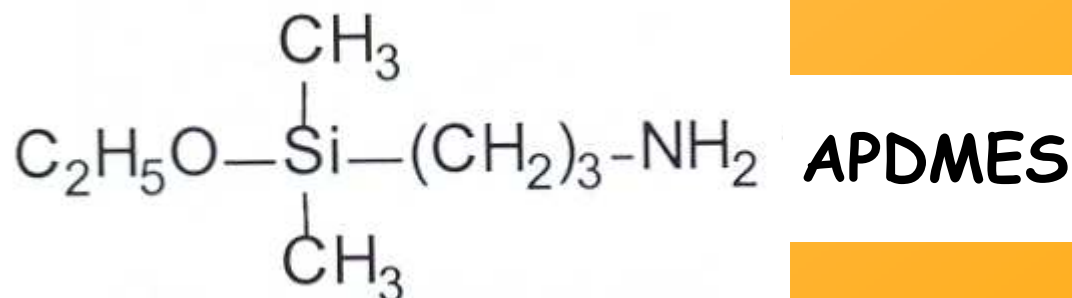
γ -aminopropyltriethoxysilan (APTES nebo APTS)

glycidoxypropyltriethoxysilan (GOPS)

Jejich účinkem se na povrchu vytvoří tenká vrstvička z několika molekulárních vrstev.

GOPS

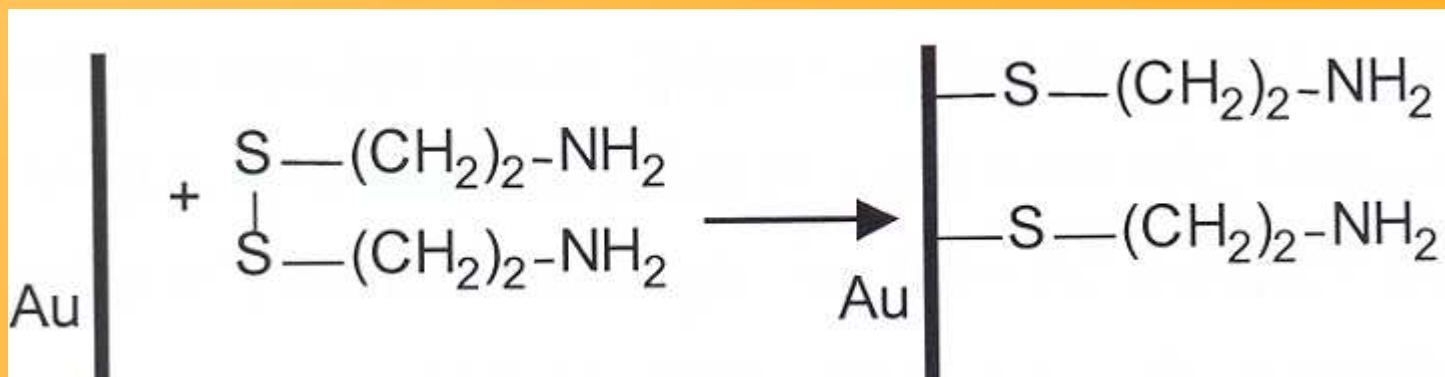

Spontální tvorba monovrstev (self organized monolayers)

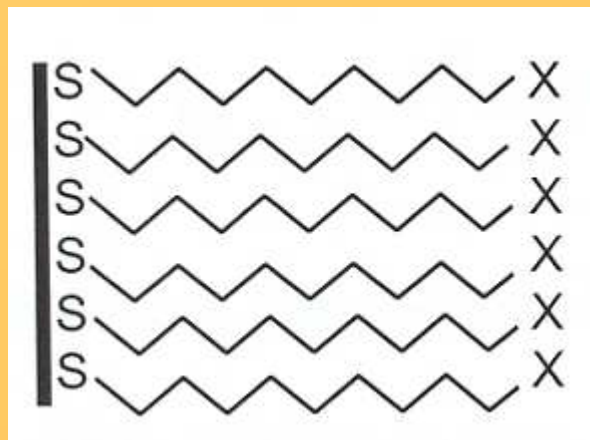
využívá velmi pevné adsorpce **thiosloučenin** (thioly a disulfidy) na povrchu **zlata** a částečně také **platiny** a **stříbra**.

Disulfidová vazba je velmi pevná, slouží jako podklad pro další imobilizační reakce.

Délka uhlíkového řetězce ovlivňuje organizovanost vrstvy, plošnou hustotu reaktivní skupiny lze ovlivnit **přídavkem inertního činidla** – použije se směs: **aminothiolu a thiolu**.

Adsorpce thiosloučenin na zlato

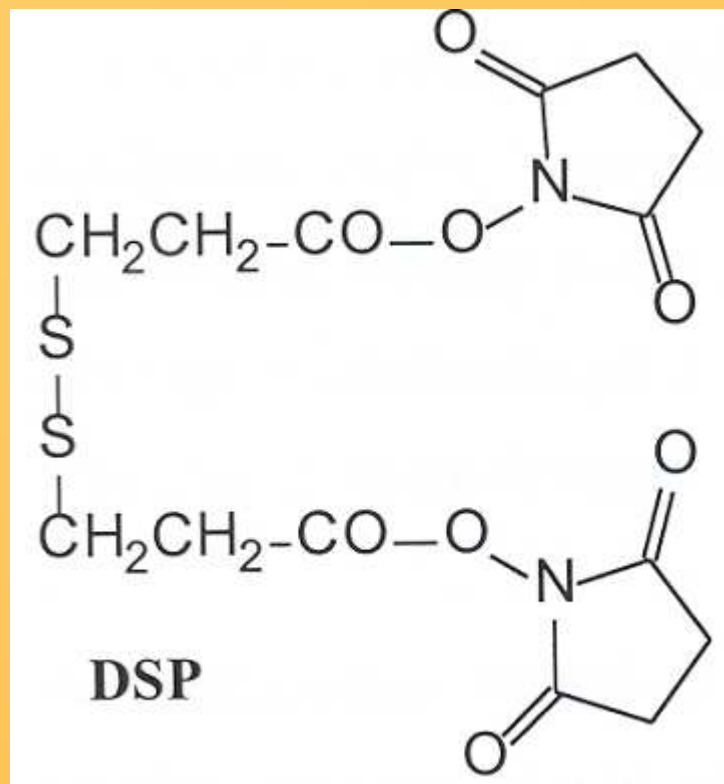
**Zmenšení hustoty
inertním thiolem**

Vždy vzniká monovrstva, která však může být tak hustá, že je povrch prakticky elektricky izolován. Adsorpce krátkých thiolů zlepšuje elektrochemické odezvy bílkovin a jiných látek (usnadněná výměna elektronů s cytochromem c).

Hustotu lze určit elektrochemicky na základě signálu vhodné elektroaktivní látky (ferrikyanid) nebo sledovat pokles vodivosti povrchu v průběhu vzniku monovrstvy.

**Thioly: cysteamin, cystamin, thiofenol (aminoskupina)
                          16-merkaptohexadekanol (hydroxyskupina)
                          12-merkaptoundekankarboxylová kyselina COOH**

**Bis(N-hydroxysukcinimidester
kyseliny 3,3'-dithiopropionová
DSP**

**je speciální činidlo, které se
váže na zlato.**

**N-hydroxysukcinimidová skupina
je reaktivní a může být
vyměněna za volnou postranní
aminoskupinu z bílkoviny,
přičemž vznikne amidová vazba**

hydrolýza polyamidů:

opatrnou hydrolýzou (3M HCl 10 sec až 1 hod)
často se však materiál mechanicky naruší

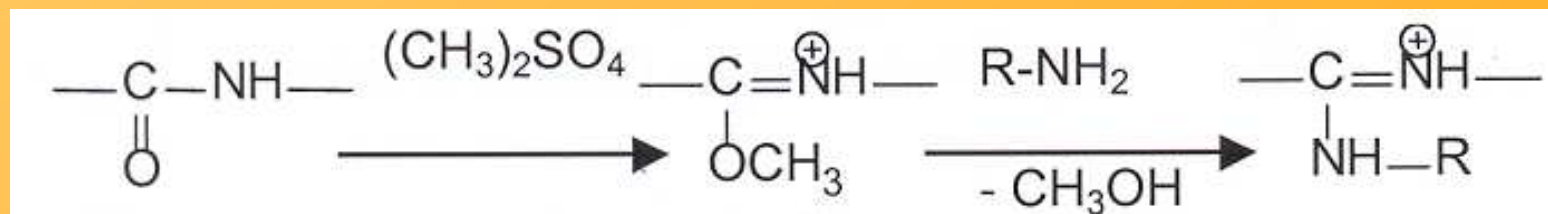
aktivační postupy:

amidovou vazbu nepřeručí

O-alkylace peptidové vazby oxoniovou solí

triethyloxonium tetrafluoroboritanu

dimethylsulfát

vzniklý imidoester reaguje v slabě alkalickém prostředí s aminoskupinou za vzniku amidinu.

Na trhu existují aktivované polymery (membrány, imobilizace se dosáhne inkubací s biomolekulou.

Navázání biomolekul

výchozí materiál

(povrch sensoru, membrána...)

skupiny:

aminoskupina

karboxyskupina

hydroxyskupina

amid skupina

reagenty lze nalézt v katalozích

firmy Pierce

Povrch modifikovaný NH_2 skupinou

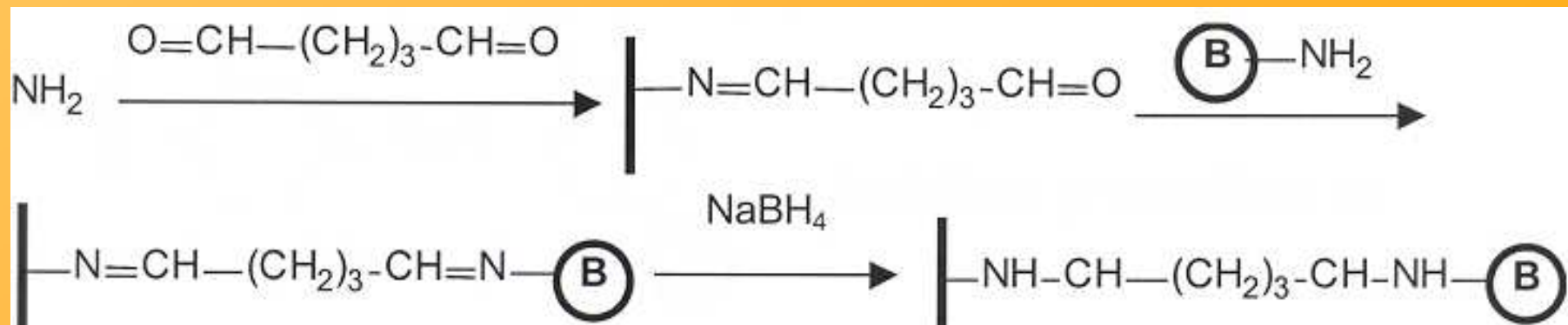
1) Aktivace bifunkčním činidlem

Glutaraldehyd (1 až 5% vodný roztok)

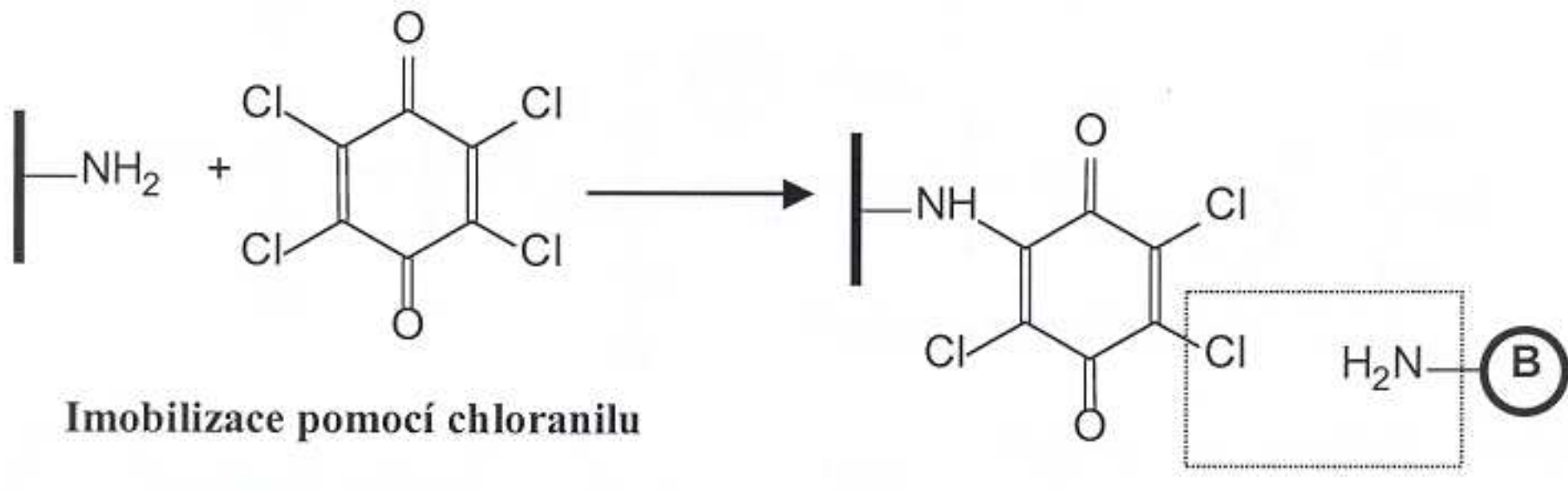
za 0,5 až 2 hod se vytvoří Schiffova baze a po promytí je **druhá volná aldehydová skupina** k dispozici pro stejnou reakci s NH_2 skupinou biomolekuly.

Zbývající volné aldehydové skupiny se inaktivují **glycinem** nebo **ethanolaminem**.

Někdy se provádí redukce Schiffových bází **borohydridem**, přičemž vzniklá vazba je stabilnější.

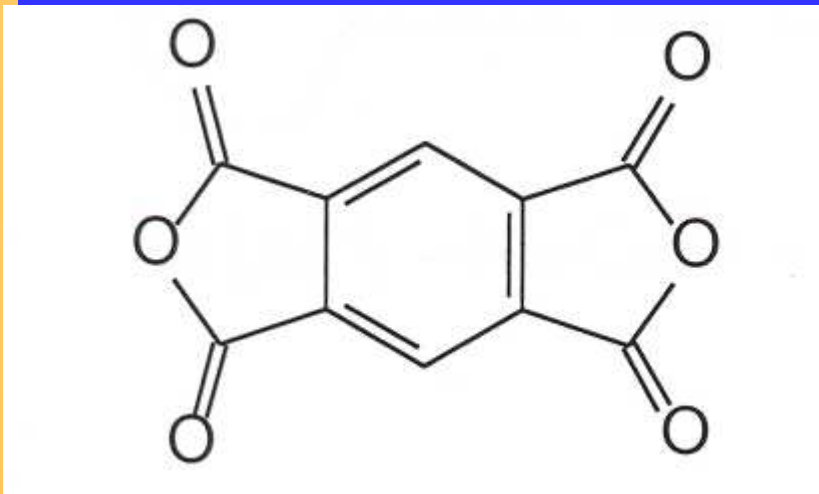

CHLORANIL (tetrachlor-p-benzochinon),
obsahuje redoxaktivní chinonové uspořádání využitelné
pro přenos elektronů mezi enzymem a elektrodou.

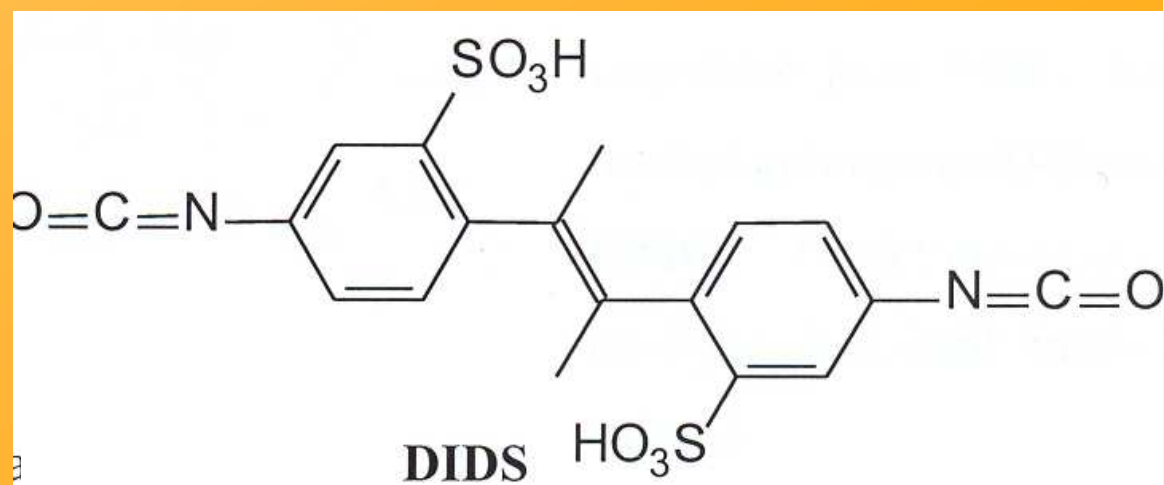

DALŠÍ ČINIDLA:

Dianhydrid kyseliny benzentetrakarboxylové

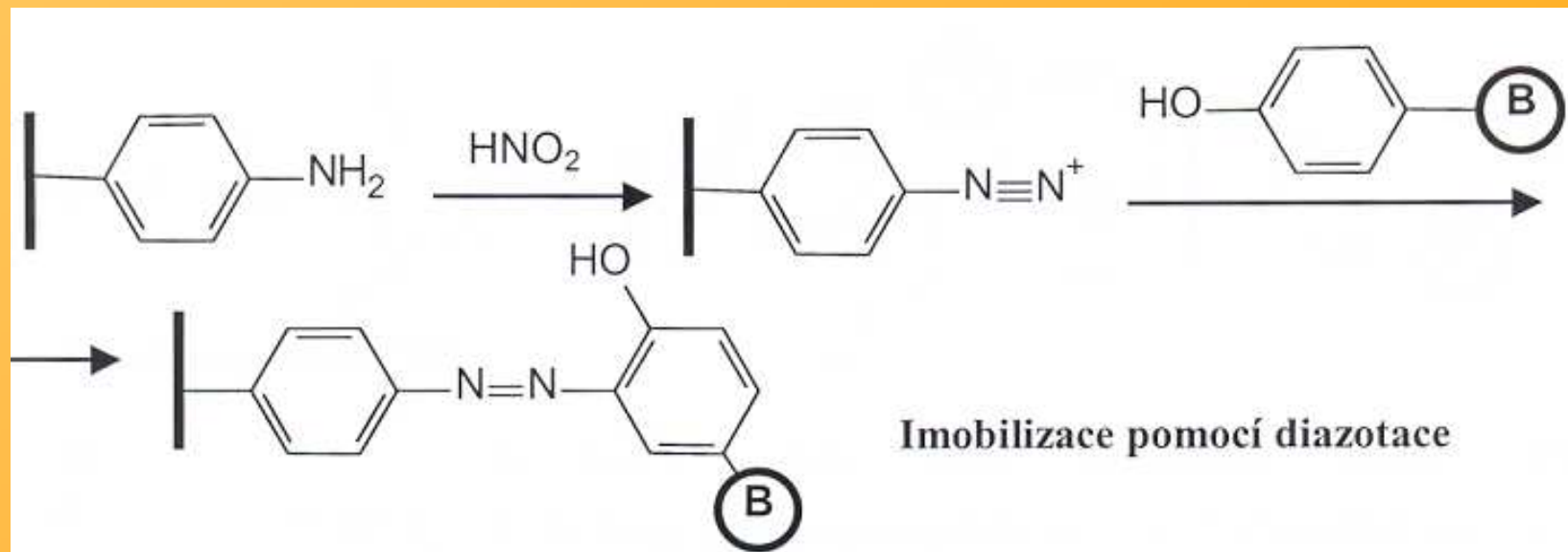
DIDS trans-stilben-(4,4'-diisothiokyanát)-2,2'-disulfonová kyselina

2) Konverze aminoskupiny

Thiofosgen $\text{Cl}_2\text{C}=\text{S}$, vzniklý isothiokyanát pak reakcí s aminoskupinou biomolekuly vede k substituované thiomocovině.

Aromatické aminoskupiny lze snadno aktivovat diazotací kyselinou dusitou (biomolekula se váže přes tyrozinový zbytek)

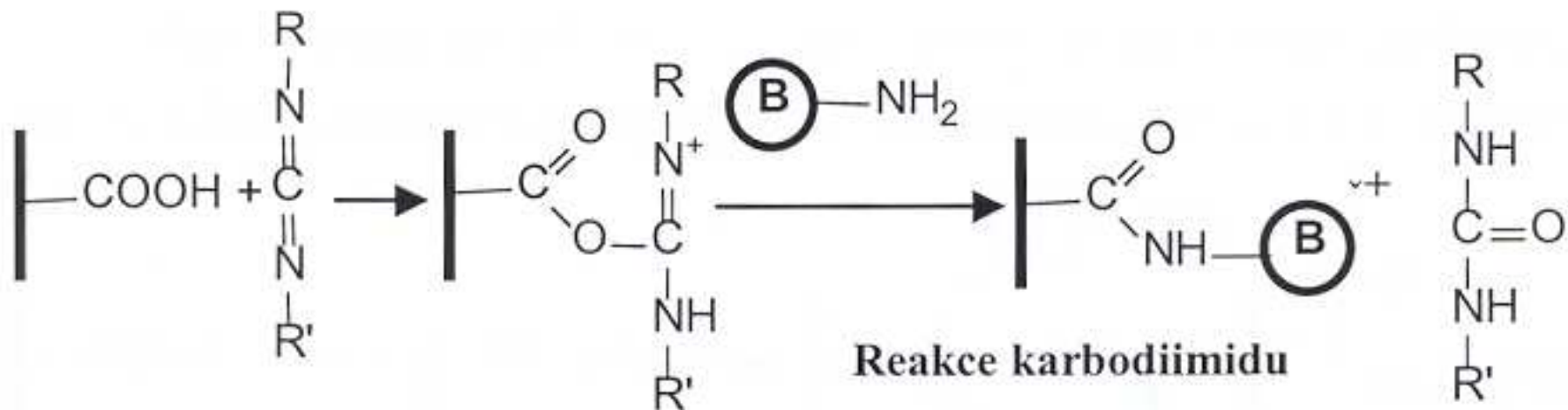

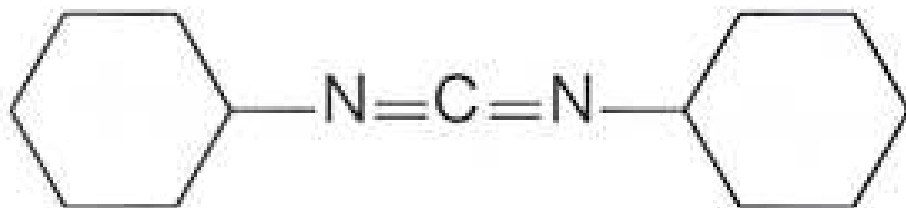
Povrch modifikovaný karboxyskupinou

je druhá nejčastěji používaná skupina po NH_2 .

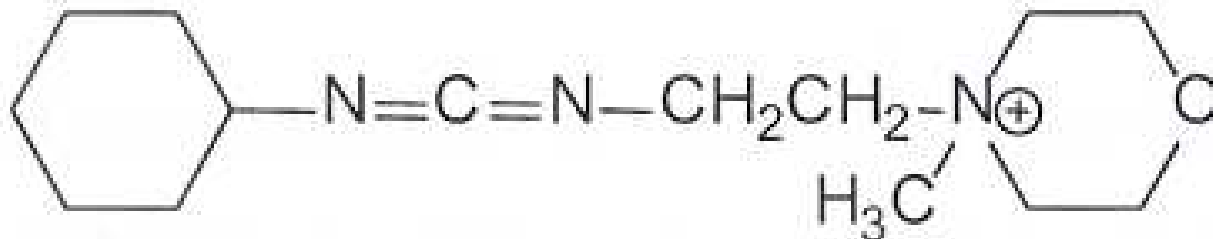
REAKCE S KARBODIIMIDY (CDI)

Způsobí vázání vody při vzniku amidové, esterové či thioesterové vazby.

DCC

CMC

tosyl⁻

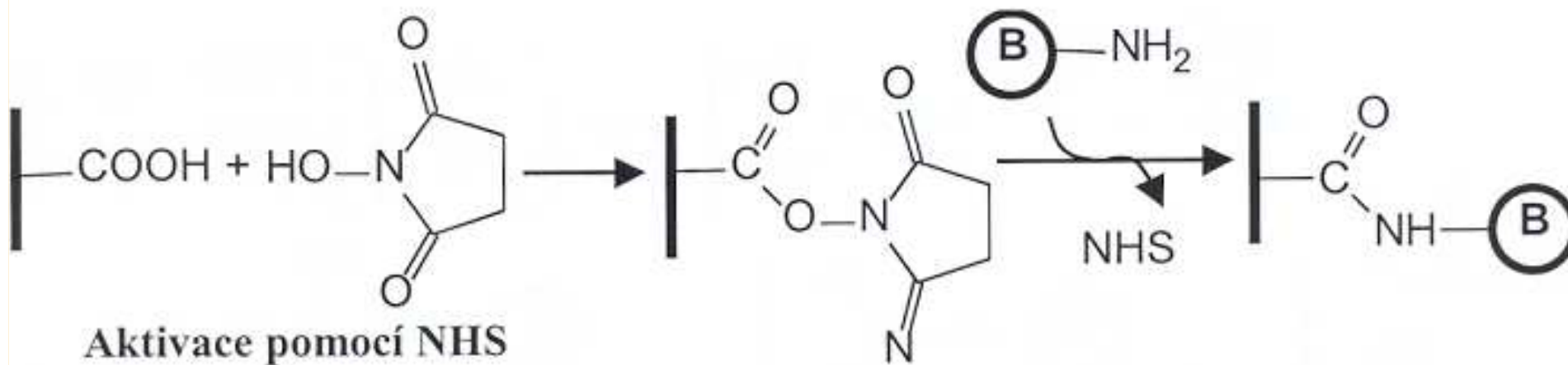

DCC – dicyklohexylkarbodiimid – nejdéle používaný, ale **nerozpustný ve vodě**

CMC- 1-cyklohexyl-3-(2-morfolinoethyl)-karbodiimid methoxy-p-toluensulfonát (**ve vodě rozpustný**)

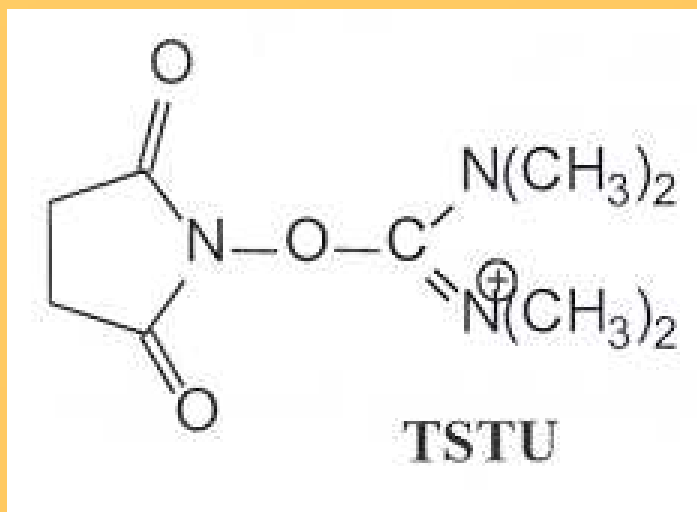
EDC 1-ethyl-3-(3-dimethylaminopropyl)-karbodiimid (**také ve vodě rozpustný**)

CDI + N-hydroxysukcinimid (NHS) imobilizace citlivějších bílkovin

Připraví se reaktivní a stabilní N-hydroxysukcinimidový derivát karboxylu, který pak reaguje s aminoskupinou bílkoviny.

Oproti samotnému CDI je reakce mnohem mírnější a nevznikají nežádoucí meziprodukty.

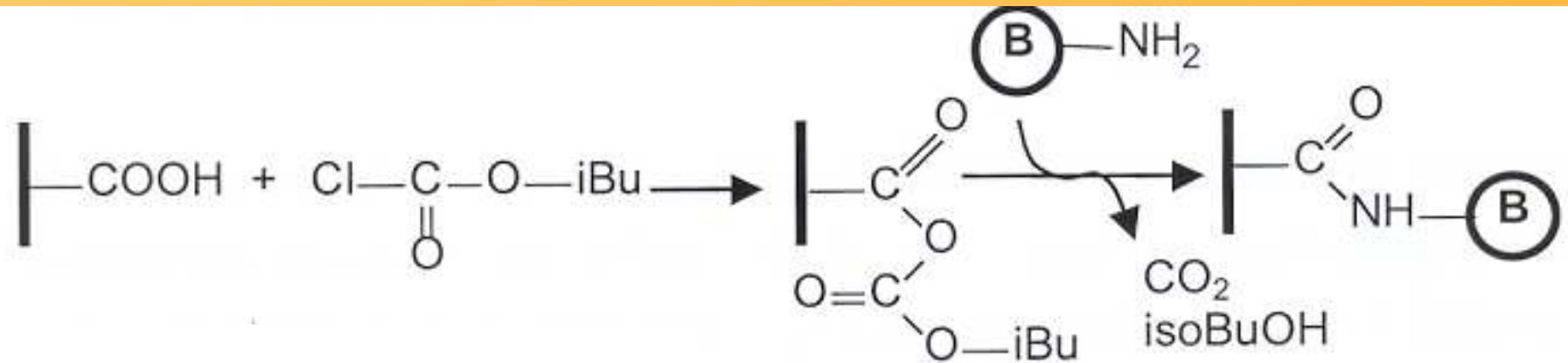
Je dostupný přímo aktivovaný derivát **TSTU**:

O-(N-hydroxysukcinimidyl)-N,N,N',N'-tetramethyluronium tetrafluoroboritan.

Inkubace v dimethylformamidu s ekvimolárním množstvím látky nesoucí karboxyl vede ke vzniku NHS derivátu.

Na trhu je k dispozici řada biomolekul aktivovaných NHS pro vazbu na aminoskupiny, např. **NHS-biotin, NHS-fluorescein**

Aktivace přes směsný anhydrid

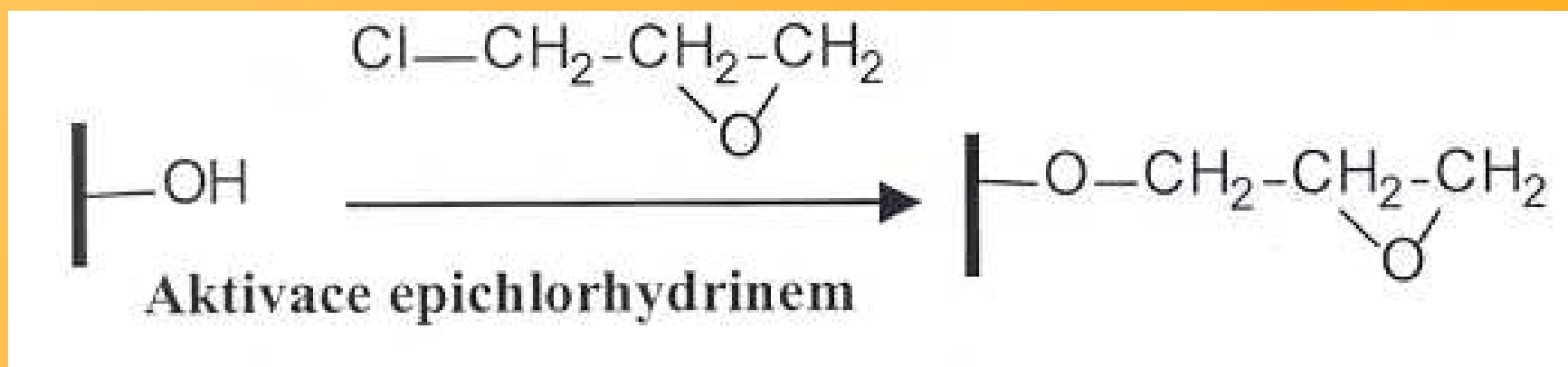
Metoda využívá aktivaci pomocí **isobutylchloroformiátu**, který aktivuje karboxyskupinu na reaktivní anhydrid a ten pak umožňuje vznik amidové vazby.

Povrch modifikovaný hydroxyskupinou

Vhodná zejména pro imobilizaci na povrchy modifikované sacharidovou vrstvou (nejčastěji dextran), která dodává hydrofobnímu povrchu hydrofilní vlastnosti zvyšující biokompatibilitu.

Jako aktivační činidlo je použitelný **epichlorhydrin**.

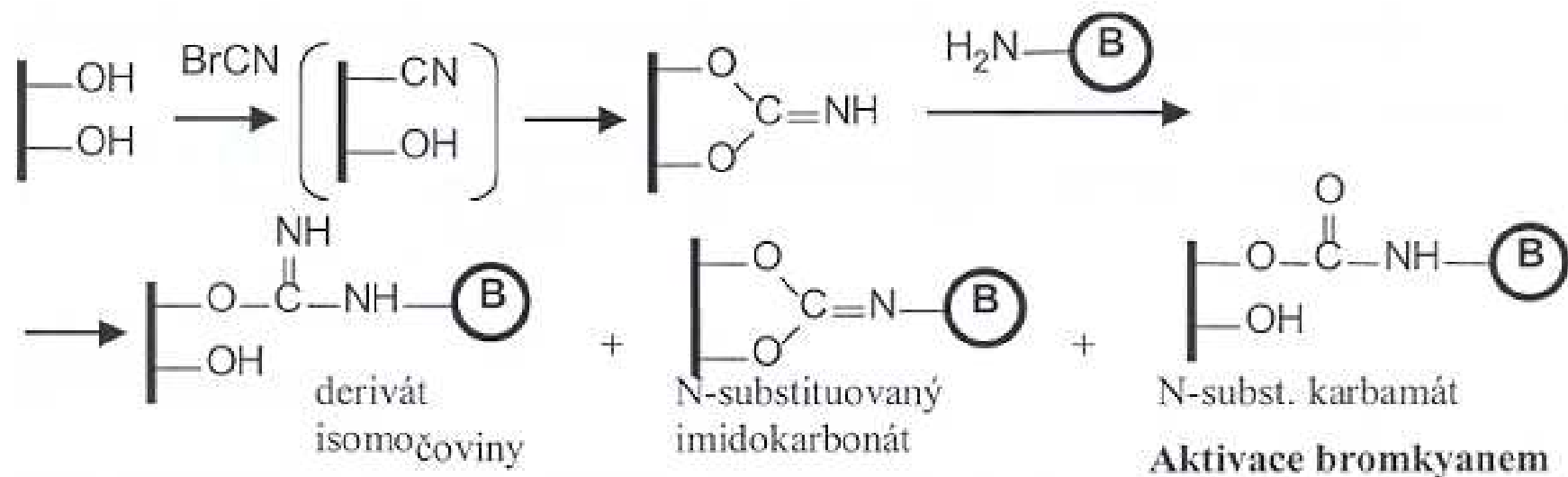
Na oxiranový cyklus se adují biomolekuly prostřednictvím amino či hydroxyskupiny.

Bromkyan

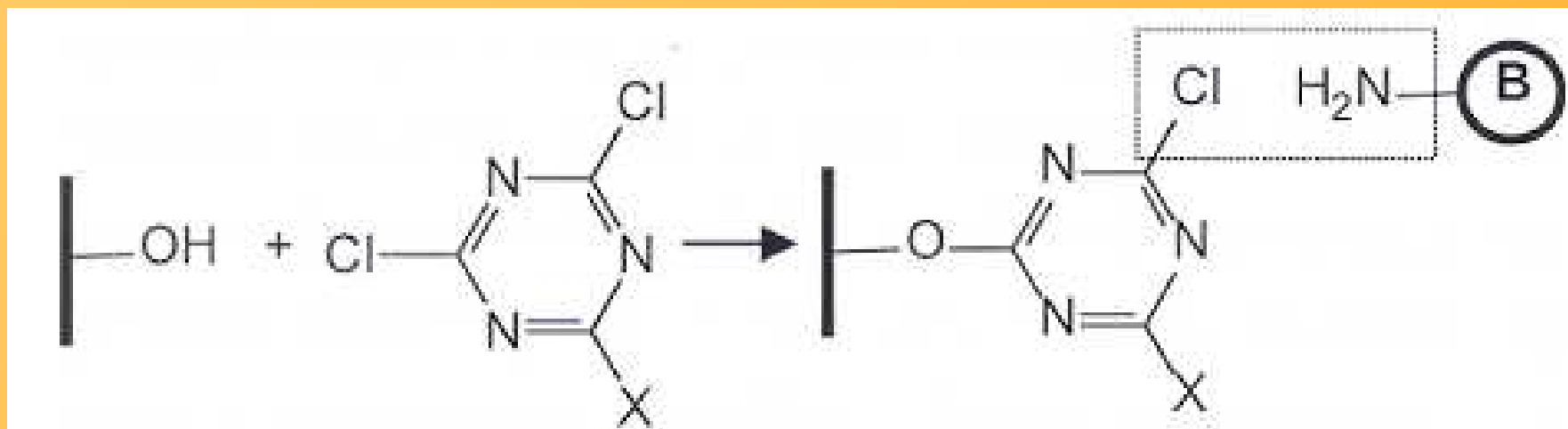
klasické činidlo pro aktivace polysacharidových materiálů
je jedovaté

reakce s hydroxyly probíhá v alkalickém prostředí,
meziprodukt imidokarbonát reaguje s aminoskupinou
biomolekuly za vzniku různých derivátů.

Triazinová metoda

využívá kyanurchlorid a zejména jeho méně reaktivní deriváty.

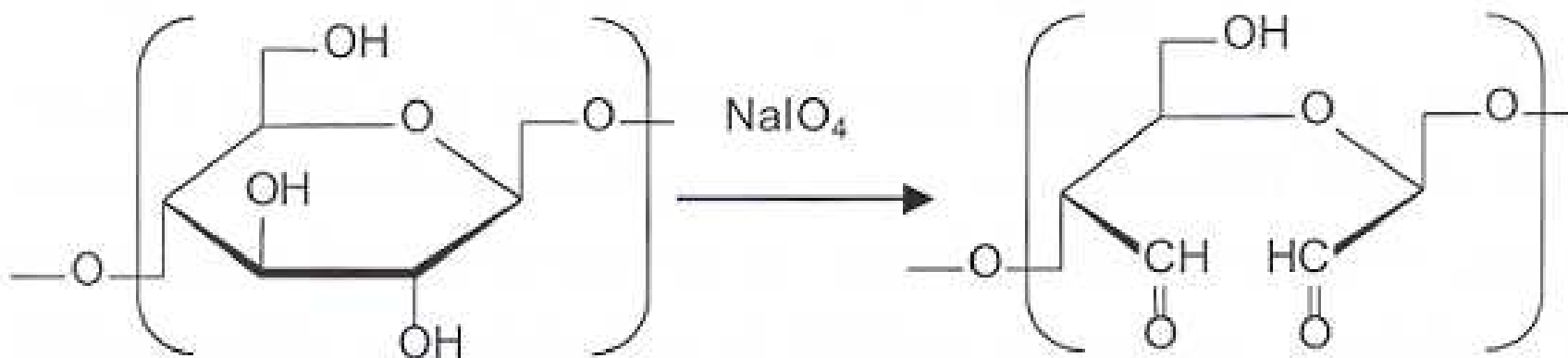

místo jednoho atomu chloru je X substituent jako např.
 $\text{O-CH}_2\text{-COOH}$ nebo $\text{-NH-CH}_2\text{-COOH}$

Oxidace jodistanem

sacharidové materiály obsahující diolové uskupení je možné za mírných podmínek oxidovat jodistanem, vzniklé aldehydové skupiny reagují s aminoskupinami biomolekul za vzniku Schiffových bází. Reakce je použitelná pro aktivaci **bílkovin nesoucích postranní sacharidové zbytky**, ale také pro **RNA**

Povrch modifikovaný amidoskupinou

amidoskupina se vyskytuje především v polyakrylamidu. Dá se **alkalickou hydrolyzou** (zahřívání 60°C, pH 10,5, NaHCO₃ a Na₂CO₃) převést na karboxylovou skupinu.

Další možností je **hydrazinolýza** vedoucí k hydrazinu kyseliny, který se kyselinou dusitou převede na reaktivní azid kyseliny.

při zahřívání polyakrylamidu v bezvodém ethylendiaminu dojde k substituci a získá se koncová aminoskupina.

Povrch modifikovaný thiolovou skupinou

Thiolová skupina umožňuje reverzibilní immobilizaci s volnými cysteinovými zbytky.

Vazba vznikne oxidací a přeruší se redukcí.